

zag, hun nesten met eieren. In enkele zaten al jonge vogeltjes.

Dat is nu net drie honderd jaar geleden. Gerrit heeft alles zelf uitvoerig beschreven, zijn reisverhaal van de tocht is gedrukt en veel gelezen. De legende van de eendenmossels en de rotganzen, meent ge, moest dus toen al gauw uit de wereld zijn geweest; maar dat lijkt er niet naar. Jaren later werd het sprookje zoowaar opnieuw nog eens gedrukt in een boek over natuurlijke historie en er zijn wellicht nog menschen, die 't gelooven.

Die rotganzen hebben hun naam volstrekt niet te danken aan *rot* hout of zoo iets, maar eenvoudig aan de omstandigheid, dat hun geroep bij het trekken op „rot, rot” lijkt.

En die eendenmossels, dat zijn geen mossels, geen weekdieren, maar een soort kreeften. De vlerken, die ze uitsteken zijn hun pooten.

Die pooten zijn bij de eendenmossels op een bijzondere wijze ontwikkeld. Gewone pooten zouden het beest ook al heel weinig dienst kunnen doen, daar het al sedert zijn jeugd vastgekluiserd is aan hout of steenen.

Op de teekening hierbij kunt ge die 6 paar pooten duidelijk zien; bij het levende dier zijn ze steeds in de schelp verscholen; alleen het paar lange, behaarde en beweeglijke aanhangsels van elke poot steekt, als het dier zich veilig acht, buiten de schelp, om zich voedsel en waarschijnlijk ook versch water en daarmee versche lucht toe te voeren.

In 't voorjaar heeft de eendenmossel, waarvan verscheidene soorten bekend zijn, een menigte zeer kleine eieren bij zich. Die eieren krijgen achtereenvolgens verschillende kleuren, blauw, rood en eindelijk geel. Als de jongen uitkomen, verlaten ze gezamenlijk de schelp van de eenden-

mossel en zwemmen eerst een tijd lang vrij in 't water rond.

Die diertjes lijken dan wel wat op een soort watervlooien, die bij miljoenen in onze slooten voorkomen, cyclops geheeten. Zij hebben net als deze maar één oog; ze lijken in 't water wel een speldeknoop, maar in de vorm van een peer, waaraan vertakte pooten zitten. Langzamerhand vormt zich een schelp om het diertje; het hecht zich met het kopeinde aan een stuk hout of een steen vast, en binnen eenigen weken is het de befaamde eendenmossel geworden, waarvan wij hier op het plaatje aan een drijvend stuk boombast een heel gezelschap zien vastgegroeid. Van het eenzaam oog van de larve zult ge niet veel meer bespeuren, als ge er bij toeval eens een op 't strand mocht aantreffen.

Veel vaker dan eendenmossels, zult ge aan het strand en in de zilte binnenwateren een diertje vinden, dat ongeveer dezelfde levensgeschiedenis heeft. Op stukken drijfhout, op balken en palen ziet ge heel dikwijls massa's kalkachtige knobbels, soms zoo groot als een knikker, die met een breede platte kant aan het hout zijn vastgegroeid. Dat zijn zoogenaamde zeepokken. Zwemmers maken er vaak op onaangename wijze kennis mede.

Vlak bij Amsterdam aan de Minervahaven, heb ik ze eens levend gevonden, op een schelp, die daar lag; als ik ze onder water hield staken enkele na eenige oogenblikken de wriemelende pootaanhangsels uit, net als de eendenmossels doen. Buiten water kunnen ze heel lang blijven leven, ze sluiten dan hun schelp; soms vindt men ze zoo hoog aan palen vastgegroeid, dat ze alleen bij vloedstand onder water kunnen geraken; die 't zoo hoog zoeken, eten en ademen dus slechts met lange tusschenpoozen.

E. Hs.

December.

Een van de gemoedelijkste bezigheden van beminnaren der planten en dierenwereld is wel het opmaken van lijsten van wat er op Kerstdag of op Nieuwejaar, op de kortste dag, of in de heele Kerstweek wel gevonden kan worden. Wij hebben het dan ook plichtmatig al jaren achtereenvolgens gedaan, en eigenlijk komt het ook niet te pas er min of meer ironisch over te spreken, zooals ik dat in de aanhef van dit artikeltje wel schijn te doen.

Zulke waarnemingen hebben zelfs zeer groote waarde, vooral als ze niet maar alleen in de Kerstweek gedaan worden. Onder de vele goede voornemens, die jaar in jaar uit in de idyllische laatste dagen van 't jaar al zoo bij me zijn opgeweld, zijn er dan ook altijd eenige geweest, die betrekking hadden op het „nu eens ernstig houden van een dagboek”. Zodoende bezit ik nu al aantekeningen over twaalf jaren, maar alleen die over 't laatste jaar zijn — onder de druk van redactionele verantwoordelijkheid — wat uitvoerig uitgevallen. De andere zijn vrij goed bijgehouden tot in Mei, soms zelfs tot Juni, tot de dagen van de groote weelde en de groote reizen. Dan komt meestal een blanco tot October of November

en met de Kerstweek komt weer de heilige ernst. Probeer het ook eens. Maar verknoei geen geld aan prachtig ingebonden schrijfboeken, die ge 's avonds met een zucht uit uw boekenrek tilt, die nooit plat willen openliggen en waarvan het vloeipapier wel eens zoek raakt. Volg de raad van iemand, die ondervinding op dit gebied heeft, en koop een gewoon klein 8vo schetsboekje, dat ge altijd in uw zak kunt hebben. Reeve's Drawing Books for Schools zijn uitstekend en kosten maar vijftien cent. Daarin kunt ge teekenen en aantekenen naar hartelust op de plaats zelve, waar ge uw merkwaardigheden aantreft. Neem ook een potlood, waarvan de punt nooit breekt; die zijn er gerust: merk Koh-i-noor, tamelijk duur, maar zeer, zeer duurzaam. Doe dit, dan krijgt ge een bibliotheekje van natuurwaarnemingen, dat ge over een jaar of tien niet zonder aandoening zult doorbladeren en wellicht ook niet zonder een beetje ironie!

Hier volgt nu mijn aantekening over de Kerstvacantie van 1883.

„Nog of reeds bloeien: Welriekend viooltje (*V. odorata*), Voorjaars vroegeling (*Draba verna*), Kruijpende Boterbloem

(*R. repens*), Muur (*Stellaria media*, al vier jaar achtereen), Kruiskruid (*Senecio vulgaris*, dito), Paarse Doovenetel (*L. purpureum*, dito), Madeliefje (*Bellis perennis*, dito, dito), Braam (*Rubus* — de soort weet ik niet —), Grootte Brem (*Ulex Europaeus*), Wilde Salie (*Teucrium Scorodonium*), Paardebloem (*Leontodon Taraxacum*), Akker Eereprijs (*Veronica agrestis*), Herderstasch (*Capsella Bursa — pastoris*).

Muggen zwermen in groote menigte. Ook heb ik een Onze-Lieve-Heersbeestje gezien en een slak.

„Alle meezen, behalve baardmannetjes, zijn in 't Vondelpark, ook wemelt het er van winterkoninkjes, boomkruipers en zwarte lijsters, een enkele zanglijster vertoonde zich ook; de spreuwen schijnen deze winter niet te vertrekken, ook zijn er nog kievieten.

„Er worden dit jaar veel bunsings gevangen. (De hemel weet, waar ik dat vandaan had, zelf heb ik er toen geen een gevangen, dat staat vast; bij navraag blijkt me, dat er toen werkelijk veel bunsings in 't Park waren — nu niet meer, wel wezeltjes (1896).

„In de krant heeft gestaan dat er al vleermuizen en kwikstaartjes gezien zijn.

„De hazelaar bloeit nog niet.”

Meer staat er niet. Hieruit blijkt, dat we toen een heel zachte winter gehad hebben, en dat ik me toen weinig bezig hield met tuinplanten, anders had ik wel de Kerstroos (*Helleborus niger* en de Sleutelbloem (*Primula vulgaris*) te vermelden gehad.

Ik kan me niet goed meer herinneren, hoe het gegaan is, maar ik geloof, dat de lijst zijn ontstaan te danken heeft gehad aan de omstandigheid, dat ik een welriekend viooltje buiten bloeiend vond in December. Dat leek me toen heel ongewoon. Ik heb toen ook nog een uitstapje naar de hei gedaan, vandaar de Brem, de Braam en de Salie in de lijst. En ik moet ook wel veel over 't hoofd gezien hebben, want als die planten nog bloeien (voor de meeste is het *nog* en niet *reeds*) dan zijn b. v. ook nog wel de Dag-koekoeksbloem (*Lychnis diurna*), Boeren Wormkruid (*Tanacetum vulgare*), Nagelkruid (*Geum urbanum*) en een enkel Berg-zandklokje (*Jasione montana*) te vinden.

T.

Bekende groeiplaatsen der tot de bijgenoemde familien behoorende Planten.

Eerste Vervolg.

Familie RANUNCULACEEËN.

7. Ranunculus.

- R. Flammula* L. In moerassige zandgronden en weiden, ook aan waterkanten. Ontbreekt nergens op de genoemde plaatsen, is ook in duinpannen zeer algemeen.
- R. Lingua* L. Aan waterkanten en in moerassen. Maastricht, Arcen, Eindhoven, Oudenbosch, Werkendam, Heusden, Nijmegen, (Ooi, Persingen, Beek, Hatert, Lent, Wichem), Apeldoorn (Ankelaar, Broekland, buurt Oosterhuizen te Beekbergen), Winterswijk, Lichtevoorde, Borculo, Epe (Wisselsche veen), Nieuw Loosdrecht, Deventer, Wijhe, Zwolle, Giethoorn, Steenwijkerwold, Hardenberg (veen achter 't Holt), Almelo, Vriezeveen, Meppel, Rolde, Borge, Sneek, Terissert, Texel, Petten, Callantsoog, Haarlem, Bentvelt bij Haarlem, 's Graveland, Moordrecht, Schoonhoven, Achttienhoven, Leiden, Loosduinen, Gouda, Dordrecht, Zuid Beveland (zeldz.), Oost Zeeuwsch Vlaanderen (zeldz.).
- R. sceleratus* L. Langs slootkanten en in poelen en moerassen, ook in de duinpannen overal vrij algemeen voorkomend.
- R. auricomus* L. Op onbeschaduwde grazige plaatsen, ook op kleidijken tusschen het gras. St. Pietersberg, Valkenburg, Hussenberg, Bunde, Utrecht, Vleuten, Zwolle, Ootmarsum, Meppel, Haren, Groningen, Scheene (Friesl.), Haarlemmerhout, Elswout (bij Haarlem), Overveen, Wassenaar, Voorschoten, Delft, Rotterdam (Oude plantage), Dordrecht en Zwijsdrecht (rivieroever), op Walcheren (Middelburg) en Zuid-Beveland zeldzaam.
- R. acer* L. In weilanden en langs wegen en dijken, waar gras groeit, algemeen, ook in duinvalleien.
- R. repens* L. In weilanden en langs wegen, waar gras groeit, algemeen, doch niet zoozeer als de vorige, ook in duinvalleien.
- R. polyanthemus* L. In weilanden en bosschen op kleigrond. Gulpen, Maastricht, Leeuwarden, 's Gravesande.
- R. nemorosus* D. C. Bergweiden en bosschen. Sittard.
- R. bulbosus* L. Langs dijken en wegen en op grazigen zandgrond. Valkenburg, Gronsveld, Gulpen, Bunde, Schinnen, Gennep, Plas-molen (bij Mook), den Bosch, Oudenbosch (algem.), Nijmegen (hier en daar) Huizen, Apeldoorn (niet algem.), Harderwijk, Deventer, Kampen, Emmen, Schiermonnikoog, Vlieland, Texel, Wieringen, Haarlem, Overveen, Amsterdam, Noordwijkerhout, Wassenaar, Voorne, geheel Zeeland beh. St. Philipsland.
- R. Philonotis* Ehrh. Op vochtigen kleigrond vooral naar de zee kant, ook op kalkhoudende klei (in Limburg vooral op löss bouwland). Limburg (algemeen), Bergen op Zoom, Beuningen, Harderwijk (voorste stadsweide en Groentjes), Doornspijk, Amersfoort, Deventer

(stationsterrein), Kampen, Steenwijk, Marum (bij Leeuwarden), Ameland, Terschelling (Hoorn, Midsland), Nieuwediep, Wieringen, Zandpoort, Velzen, Haarlem, Zandvoort (laag weiland), Amsterdam, Monnikendam, Naarden, Hilversum, Huizen, Leiden, Wateringen, Westland, Den Haag, Werkendam, Maassluis, Voprne (Brielle), geheel Zeeland.

- R. arvensis* L. Tusschen het koren en op ander bouwland (in Limburg vooral op löss bouwland). Limburg (algem.), Oudenbosch (zeldz.), Nijmegen (hier en daar vrij veel), Tiel, Doesburg, Zutphen, Twello, Odijk (Utr.), Zalk (bij Kampen), Wijhe, Stap-horst, Leiden, Naaldwijk, Zwijsdrecht, Voorne, in geheel Zeeland beh. op St. Philipsland.
- R. muricatus* L. Op moerassige plaatsen naar den zee kant. Vroeger een enkele maal op akkers bij Utrecht gevonden.

8. Ficaria.

- F. ranunculoides* Moench. Op vochtige beschaduwde plaatsen, ook in vochtige weilanden algemeen. Schijnt in Limburg slechts op enkele plaatsen voor te komen (Beek, Spanbeek, Valkenburg, Blerik).

9. Caltha.

- C. palustris* L. Langs slooten en vaarten en in moerassige weilanden algemeen voorkomend.

10. Eranthis.

- E. hyemalis* Salisb. Is gevonden bij Baambrugge, Wijhe, Heino, Hilversum en in het Moesbosch op Walcheren, misschien alleen verwilderd.

11. Helleborus.

- H. viridis* L. Op beschaduwde plaatsen in bergachtige streken, vooral op kalk- en kleigrond. Vleuten (huis ter Haar), Herkten (tusschen Wijhe en Zwolle, kleiland) Soeterwoude, Arkel (bij Gorinchem), Rhoon, Koudekerke (Walcheren), West-Zeeuwsch Vlaanderen.
- H. foetidus* L. Alleen eenige ex. gevonden in het bosch van het huis te Bronkhorst aan den IJsel.

12. Nigella.

- N. arvensis* L. In korenvelden, vooral op kalk- en leemgrond. Alleen bij Maastricht (Valkenburg) gevonden.
- N. damascena* L. In de Ooi bij Nijmegen verwilderd aangetroffen.